

verschenen in Werk en Inkomen (verkiezingseditie), november 2006 (ongeredigeerde versie)

‘Bijsturen en bijlijpen’

Tijdens de kabinetten Balkenende werkte het CDA mee aan de grondige wijzigingen die de verzorgingsstaat de laatste jaren onderging. De partij kreeg veel kritiek te verduren, omdat ze haar sociale gezicht verloren zou hebben en eerder een neoliberale koers zou varen dan een christelijke. Hoe ziet dat gezicht er uit wat de toekomst van de sociale zekerheid betreft? Gerda Verburg geeft hier antwoord op. Volgens haar is een ‘alle-hens-aan-dek aanpak’ nodig om maatschappelijke en sociale tweedeling te voorkomen.

door: Gabor Mooij

De nummer vier op de CDA-kandidatenlijst Gerda Verburg is zowel algemeen woordvoerder sociale zaken van de CDA-fractie in de Tweede Kamer als vice-fractievoorzitter. Na een loopbaan bij het CNV werd zij in 1998 lid van de Tweede Kamer. Binnen het CDA was ze eerder al voorzitter van een partijcommissie die adviseerde over participatie en integratie van vrouwen. Op haar website geeft ze aan dat ze zich sterk verbonden voelt met de christelijk sociale beweging. Haar uitgangspunt is daarbij zowel het ontwikkelen van talenten voor jezelf en voor anderen als het besef dat de aarde aan mensen is toevertrouwd, niet als bezit maar in bruikleen.

Visie

Hoe ziet het ideale sociale zekerheidsstelsel er volgens het CDA over twintig jaar uit?

“Over twintig jaar bestaat de sociale zekerheid uit drie onderdelen, te weten een werkoosheidsverzekering, een arbeidsgeschiktheidsverzekering en een inkomensvoorziening via de gemeente. Hierbij staat participatie voorop voor wie kan meedoen. De WW start hoog, er is vanaf dag één veel aandacht voor scholing en reïntegratie en het is mogelijk om als ontslag in zicht komt reeds een beroep te doen op de reïntegratiemogelijkheden en middelen. Na enkele maanden gaat de uitkering omlaag. Dat biedt een optimale stimulans om de WW aan te wenden in een periode tussen twee banen. De arbeidsgeschiktheidsverzekering legt het accent op preventie, snelle interventie bij ziekte en verzuim en actieve reïntegratie. Voor mensen die niet meer kunnen werken, is er een uitkering waarvan men goed kan rondkomen. De gemeentelijke voorziening is een combinatie van uitkering en activering. Uitkeringsgerechtigden weten dat bijstand in principe van tijdelijke aard is. De investering in scholing en reïntegratie is sluitend, in die zin dat gericht wordt gereïntegreerd naar een baan. Maatwerk is het parool en opscholing naar een hoger niveau met een hoger kostenplaatje is de normaalste zaak van de wereld. Het resultaat telt en dat is een duurzame baan. Bij de WW en de arbeidsgeschiktheidsverzekering zijn premies en uitkeringen per sector met elkaar verbonden. Groot beroep, hogere premies, kleiner beroep, lagere premies. Daarnaast spaart elke werknemer in de levensloopregeling voor een zelfgekozen combinatie van arbeid en zorg, voor scholing en bijscholing, om zelfstandig ondernemer te worden, voor het eventueel een stap terug doen in de loopbaan of voor flexibele pensionering.”

Hoe kijkt het CDA aan tegen eigen verantwoordelijkheid ten opzichte van solidariteit en een collectieve benadering?

“Er is onderscheid tussen werknemersverzekeringen en voorzieningen als de Wet werk en bijstand. De eerste worden betaald uit premies. De WWB wordt betaald uit de belastingen. Tegenover een uitkering staat een tegenprestatie. Het begrip wederkerigheid is het kloppend hart van onze solidariteit.”

Hoe ga je om met mensen die hun eigen verantwoordelijkheid niet kunnen nemen en met mensen die deze niet willen nemen?

“Er is een systeem van sociaal en coachend begeleiden voor mensen die niet kunnen. Voor wie niet wil, is er een gericht sanctiepakket. Zowel voor werkgevers als voor werknemers.”

Hoe ga je daarnaast om met de individualisering en mensen die niet met het collectief mee willen doen door bijvoorbeeld geen verplichte premies te betalen?

“Premiebetaling blijft verplicht voor werkgever en werknemer. Ook het pensioenstelsel is en blijft sterk door verplichte deelname. Zelfstandigen zonder personeel maken eigen keuzes maar hebben, zo verwacht ik, over twintig jaar veel meer dan nu aandacht voor collectieve arrangementen voor ouderdom en arbeidsongeschiktheid.”

Wat vindt u van het vangnet dat de overheid momenteel biedt aan mensen die zichzelf niet redden? Hoe moet dat vangnet er over twintig jaar uitzien?

“De overheid is en blijft een schild voor de zwakken. Een langdurig schild voor wie duurzaam een zwakke positie heeft. Denk aan de werkenden in de sociale werkvoorziening. Een kortdurend vangnet dat gericht is op nieuwe zelfredzaamheid voor wie tijdelijk niet kan.”

Welke van de onderstaande opties vindt uw partij het beste passen bij het werk en inkomendossier: I urgent, II er zijn nog wat aanpassingen nodig, III kent weinig problemen, er is alleen ‘onderhoud’ nodig?

“Er zijn nog wat aanpassingen nodig.”

Waarom heeft u deze optie gekozen?

“De keten van werk en inkomen vraagt de nodige aandacht. Instanties werken nog niet genoeg samen. Cliënten moeten nog steeds vaker dan één keer de gegevens verstrekken. Er is nog te weinig maatwerk in begeleiding en reïntegratie. Reïntegratietrajecten dienen nog meer gericht te zijn op het resultaat in de zin van het verkrijgen van een duurzame baan.”

Wat zijn de belangrijkste onderwerpen die de komende tijd op het gebied van werk en inkomen moeten worden opgepakt?

“Allereerst automatisering, zodat cliënten maar één keer gegevens hoeven aan te leveren. Daarnaast maatwerk en verkorting van de keten. Verder zijn bejegening, bereikbaarheid en toegankelijkheid van belang. Voor werkgevers geldt dat uitvoeringsinstanties actief de vraagontwikkeling moeten gaan volgen en daar rekening mee moeten houden. Als nu bekend is dat er over drie jaar een tekort zal zijn aan onderwijsgeevenden, dan moet daar nu op worden ingespeeld. Anticiperend arbeidsmarktbeleid moet de plaats innemen van reagerend arbeidsmarktbeleid.”

Structuur

Naar welke uitvoeringsstructuur van de sociale zekerheid (gemeentemodel, werkgeversmodel, centraal model) gaat de voorkeur van het CDA uit en waarom?

“Naar geen van deze drie, maar naar een model waarbij de uitvoering naar de sociale partners gaat en premie en beroep nauw met elkaar verbonden zijn. Dit maakt preventie en kwaliteitsbeleid lonend.”

Wat voor aanpassingen zijn er nog nodig in de polisvoorwaarden van de sociale verzekeringen?

“In de WIA vraagt de WGA aandacht. De private uitvoering ervan moet worden gestimuleerd, en er moet een inkomensafhankelijke uitkering komen voor het deel dat werknemers niet kunnen werken. Voor de Wet werk en bijstand is van belang dat gemeenten actief naar buiten treden en hun cliënten ook thuis bezoeken. Hierdoor gaan maatwerk en optimale begeleiding naar zelfredzaamheid hand in hand.”

Moet er nog meer worden bezuinigd op de sociale zekerheid?

“Je moet niet bezuinigen om te bezuinigen. Maar bijsturen en bijslijpen om te zorgen dat de sociale zekerheid doet waarvoor die is bedoeld. Dat is mensen optimale kansen bieden voor nieuw werk, een combinatie van werk en uitkering mogelijk maken voor gedeeltelijk arbeidsgeschikten en een klimaat scheppen van investeren in talent en capaciteitontwikkeling en -benutting door werkgever en werknemer. Ook hier is wederkerigheid en gezamenlijke verantwoordelijkheid noodzakelijk.”

Vindt het CDA het noodzakelijk dat er een verdere integratie komt van de sectoren sociale zekerheid, arbeidsmarktbeleid en zorg?

“Ja, het is essentieel dat mensen zelf de combinatie arbeid en zorg kunnen kiezen. De sociale zekerheid en de arbeidsmarkt zijn als elastiek met elkaar verbonden. Scholing moet voor ongeveer

eenderde deel door de overheid, eenderde deel door de werkgevers en eenderde deel door de werknemers worden gefinancierd en blijft tijdens iemands gehele carrière van belang. Dat betekent ook en meer scholing voor oudere werknemers. De levensloopregeling wordt hier een mogelijkheid voor de werknemer in eigen beheer.”

Wat kan de overheid naast wet- en regelgeving doen om ontwikkelingen binnen de sociale zekerheid in gang te zetten?

“Ten eerste investeren in onderwijs en sociale en andere infrastructuur voor een optimaal vestigingsklimaat. Verder goed overleg met sociale partners om de gezamenlijke verantwoordelijkheid te nemen voor mensen die nu nog te veel aan de kant staan. Daarbij denk ik onder andere aan allochtonen, ouderen, gehandicapten, jongeren (zonder diploma) en werkzoekenden. Voor deze groepen is nog heel veel extra inzet op korte termijn noodzakelijk. Hier is een alle-hens-aan-dek aanpak nodig om maatschappelijke en sociale tweedeling te voorkomen.”

Trends

Hoe vang je de vergrijzing op?

“Door arbeidsparticipatie van de eerder door mij genoemde groepen aan de zijlijn te vergroten en vrijwillig doorwerken na 65 jaar te stimuleren.”

Hoe wilt u solidariteit invullen wat het opvangen van de vergrijzing betreft?

“Naast het bevorderen van de arbeidsparticipatie van groepen aan de zijlijn en het stimuleren van het doorwerken na het 65ste jaar moet de staatsschuld worden afgelost en moet er ‘uitdijpreventie’ plaatsvinden wat de kosten en organisatie bij de overheid betreft.”

Hoe wil het CDA omgaan met het probleem van de kansarmen (mensen met geringe startkwalificaties of met een handicap) in de huidige aantrekkende economie en bij het steeds meer verdwijnen van laaggeschoolde arbeid naar lage loonlanden?

“Dit gaf ik al aan bij de eerdere vraag over wat de overheid kan doen naast wet- en regelgeving om ontwikkelingen binnen de sociale zekerheid in gang te zetten. Oftewel veel extra inzet op korte termijn van zowel de overheid als de sociale partners om deze groep niet aan de kant te laten staan.”

Wat doe je voor mensen die helemaal geen kans meer hebben op de arbeidsmarkt?

“Die diagnose stellen wij niet zo snel. We willen mensen terug krijgen op de arbeidsmarkt door te investeren in scholing, ze te laten begeleiden door een jobcoach, leerwerktrajecten aan te bieden en ze zo nodig via de sociale werkvoorziening of de AWBZ-dagbesteding te activeren. Bij volledige en duurzame arbeidsongeschiktheid moet er sprake zijn van een blijvende hogere uitkering (75 procent).”

Moeten uitkeringsgerechtigden meer verplicht werk doen?

“In de WWB kunnen vrijwilligerswerk, leerwerktrajecten of andere vormen van werk als tegenprestatie voor de uitkering worden aangewend om iemand te activeren en/of te reïntegreren.”

Hoe kunnen we de jeugdwerkloosheid en de daarmee samenhangende problematiek van langdurige werkloosheid structureel opvangen?

“Het aantal ‘drop-outs’ gaat nu omlaag en moet naar nul. Geen enkele leerling mag over twintig jaar de opleiding verlaten zonder beroepskwalificatie of leerwerktraject. Als een leerling echt niet meer verder kan, is het zaak bemiddeling naar werk op gang te brengen. Daarbij moet dan worden gekeken of de combinatie van werken en leren een jongere mogelijkheden biedt om een beroepskwalificatie te behalen.”

Hoe staat het CDA tegenover de armoedeproblematiek? Vindt u dat de armoedegrens die nu gehanteerd wordt te hoog ligt?

“Armoede laat zich niet uitdrukken in het beschikken over een bepaald budget, maar in de vraag of je gelet op vaste en noodzakelijke kosten kunt rondkomen van je inkomen. Armoede heeft ook een sociaal aspect. Dat wordt te vaak vergeten. Het is ook armoede als je maatschappelijk geïsoleerd bent en niet mee kunt doen. De meeste armoedesituaties zijn tijdelijk. Naast algemene armoedebestrijding is prioriteit nodig om langdurige armoede te voorkomen en te bestrijden. De huidige anonimiteit en de bureaucratie vormen daartoe belemmeringen. Nederland heeft samen met Denemarken het kleinste aantal arme huishoudens. Dat kan en moet echter nog verder omlaag.”

Hoe staat u tegenover gesubsidieerde arbeid?

“De enige goede gesubsidieerde arbeid is de sociale werkvoorziening. Gesubsidieerde arbeid van het type Melkertbaan is een vorm van arbeid waaraan mensen enthousiast beginnen en dan vastlopen omdat ze niet vooruit kunnen qua beloning en perspectief. Bovendien horen gesubsidieerde werknemers meestal niet echt bij de arbeidsorganisatie qua bijvoorbeeld medezeggenschap, scholingsbeleid en kerstgratificatie.”

In wat voor mate moet je werknemers beschermen tegen ontslag?

“Naar mate mensen meer kans hebben op een andere baan is de mate van bescherming minder nodig. Daarom pleiten wij voor een employabilitytoets bij het ontslag.”

Wat vindt u van de huidige kinderopvang en hoe kan deze worden verbeterd?

“De huidige kinderopvang is qua vorm goed. De keuze moet aan de ouders zijn, de opvang moet vraaggericht zijn, er moet worden geïnvesteerd in kwaliteit, de bureaucratie moet minder en de financiering moet voor eenderde deel door de overheid, eenderde deel door de werkgevers en eenderde deel door de werknemers plaatsvinden. Verder is het CDA voorstander van een eigen bijdrage naar draagkracht, dus geen “gratis” kinderopvang voor iedereen. De bureaucratie moet worden geminimaliseerd.”

De arbeidsongeschikten vormen in Nederland nog steeds een zeer grote groep. Hoe wilt u ervoor zorgen dat deze groep kleiner wordt?

“Door het accent te leggen op preventie, snelle interventie bij ziekte en verzuim en actieve reïntegratie.”

Wat vindt u van de huidige arbeidsreïntegratie en hoe zou deze er op termijn uit moeten zien?

“De reïntegratie moet meer maatwerk worden. Wat zijn kansen, waar ligt de baan en hoe krijg je de werkzoekende bij de baan? Dat maatwerk moet geleverd worden en er mag een maatwerkbudget voor worden uitgetrokken. Reïntegratiebedrijven en uitvoeringsinstanties van de overheid zullen dan wel voor een optimale intake en optimaal traject moeten zorgen. Afrekenen op resultaat moet normaal worden.”